

**И.С. САРКИНА Грибы знакомые и незнакомые /
Справочник-определитель грибов Крыма. —
Симферополь: Бизнес-Информ, 2009. — 416 с., илл.**

Гриби здавна посідають чільне місце в харчовому раціоні мешканців України, а збір дикоростучих грибів — традиційне й улюблене заняття багатьох громадян нашої країни. Однак воно дуже часто пов'язане зі значним, часто навіть смертельним, ризиком для грибників та їхніх родин. Сумна статистика щорічних грибних отруєнь переконує нас: слід знати, що ти збираєш та маєш намір спожити. Для цього конче потрібні науково достовірні знання, а не уривчаста і подекуди сумнівна інформація від сусідів та друзів, оскільки такі поради частенько приводять нас прямисінько на лікарняне ліжко, і це в кращому випадку. Ці знання можна добути лише зі спеціалізованих ілюстрованих посібників з їстівних та отруйних грибів. Тим часом у нас такого роду книг не видавали вже десятиліттями. Власне, за всю історію незалежної України не опубліковано жодного науково достовірного популярного визначника або посібника з цього питання. Можна згадати лише одну-дві книги сумнівної цінності, написаних нефахівцями. Саме тому поява рецензованого довідника — прикметна подія як для грибників-аматорів, так і для професійних мікологів. Книга цінна тим, що Ірина Сергіївна Саркіна — не просто грибник-любитель, а кваліфікований фахівець-міколог, людина, яка десятиліттями вивчає гриби Криму і чудово їх знає.

Посібник складається з трьох частин: «Короткі відомості про гриби», «Описи та ілюстрації грибів по групах і стисла характеристика цих груп» та «Додатки». У першій частині зібрано інформацію загального характеру, необхідну кожному грибникові. Так, у розділі «Бу-

дова грибів» коротко висвітлено особливості структури грибів, пояснюється низка термінів, незрозумілих для неспеціалістів, як от «міцелій», «базидія», «гіменофор» тощо. Авторка розкриває перед читачем різноманітність форми плодових тіл макроміцетів, основні типи гіменофору, загального та часткового покривала, спор і т.д. (усе це з ілюстрованими прикладами). З цього розділу читач отримує уявлення про такі своєрідні організми, як гриби. Далі описуються найважливіші ознаки для правильного визначення грибів, даються поради, як їх збирати, щоб не пошкодити грибницю, наведено класифікацію грибів за харчовими категоріями тощо. Особливу увагу приділено характеристиці отруйних грибів. Дослідниця описує симптоми грибних отруєнь, механізм дії основних грибних токсинів на організм людини, і головне — рекомендації щодо першої допомоги постраждалим від отруйних грибів. Акцентується на профілактиці таких отруєнь, зокрема І.С. Саркіна викриває деякі поширені серед громадян України хибні методи виявлення отруйних грибів та знешкодження їх токсинів.

Безперечно, найбільшою за обсягом і найважливішою є частина книги, присвячена характеристиці відомих у Криму видів їстівних, неїстівних та отруйних грибів. Усього І.С. Саркіна описує 330 видів, причому 240 з них ілюструє оригінальними кольоровими фото, здебільшого власного авторства. Цілу низку видів вперше наведено для Криму, значна частина є рідкісними на півострові та в Україні загалом, а деякі — навіть у масштабах Європи. Чільну увагу Ірина Сергіївна приділяє кримським видам грибів, занесених до Червоної книги України, наголошуючи на важливості їх збереження. Гриби у цьому розділі розподілені на кілька груп, головним чином за принципом подібності зовнішньої будови: «Гриби з трубчастим гіменофором та їх близькі «родичі», «Павутинники та павутинникові», «Лисички», «Гриби з підземними плодовими тілами» тощо. Втім, цей підхід цілковито не витриманий, і низка груп виокремлена скоріш за систематичним принципом: «Печериці» (тобто представники роду *Agaricus*), «Мухомори і поплавки» (види родів *Amanita* та *Amanitopsis*); «Гриби родини Ентоломових» (*Entolomataceae*) та ін. Як на мене, це певний недолік книги, оскільки незрозуміло, на кого розрахована така схема: нефахівцям було б доцільніше навести поділ, що ґрунтується на зрозумілих та очевидних для них ознаках (колір і тип гіменофору, загальна форма плодових тіл, тип субстрату і т.д.), а фахівцям запропонувати суто систематичний підхід (тобто розподіл за родинами та родами). Оскільки цей довідник призначений передусім для грибників-любителів, логічнішим був би перший підхід.

Для кожного виду в книзі наведено його кольорове фото, російську та латинську назви, діагноз (опис ознак шапинки, гіменофору, ніжки, м'якоті та спор гриба), а також інформацію про його поширення, практичне значення і споріднені або зовні схожі види. Стосовно фотоілюстрацій, то вони доброї якості і дають непогане уявлення про зовнішній вигляд та головні діагностичні ознаки кожного виду. Мушу, однак, зауважити, що в кількох випадках фото вочевидь ілюструють не ті види, які описано. Можливо, це наслідок видавничої недбалості при підготовці книги до друку. Наприклад, як ілюстрація для печериці темно-

червоної (*Agaricus haemorrhoidarius*) наведено фото гриба з великими широкими лусками на шапинці, тоді як у цього виду вони дрібні. Гнойовик Патуйяра (*Coprinus patouillardii*) ілюструється фотографією, що зображує вочевидь інший вид роду, найімовірніше, гнойовик домашній (*Coprinus domesticus*) або близько-споріднений з ним гнойовик жовтоволосий (*C. xanthotrix*). Ще один приклад такої плутанини — на фото замість плотея золотистозабарвленого (*Pluteus chrysophaeus*) зображено якогось представника роду *Mycena*. Втім, таких помилок обмаль, і вони не стосуються важливих отруйних чи їстівних видів.

Остання частина — «Додатки» — незначна за обсягом, проте містить багато цікавої та цінної для грибників Криму інформації, насамперед «Календар грибника», де авторка узагальнила результати багаторічних спостережень за фенологією найпоширеніших їстівних та отруйних грибів півострова. Чималий інтерес становить і таблиця-перелік отруйних грибів Криму з інформацією про ступінь їх отруйності та основні токсини.

Загалом можна констатувати, що грибники України отримали саме той посібник, якого довго чекали. Попри деякі недоліки, це надзвичайно цінний для грибників-любителів довідник. Більше того, авторка не обмежилася загальною інформацією, а збагатила книгу відомостями, важливими для мікологів (наприклад, розміри та опис спор). Отже, ми маємо справу з книгою, цікавою та корисною як для біологів, так і для студентів, школярів, усіх, хто любить і шанує нашу природу.

М.П. ПРИДЮК